

Uitgeverij Contact, uitgever van *Modern humanisme: een renaissance* (1947).

Auteur: Pieter Edelman (vrijwilliger HHC).

Vraagstelling

Waarom heeft Van Praag in 1947 deze uitgeverij uitgekozen voor het uitbrengen van zijn in 1943 in de onderduik geschreven boek? Voor de naoorlogse humanistische beweging is het een grondlegend werk.

Uitgeverij Contact werd in 1933 opgericht vanuit de ideële doelstelling en maatschappelijk-politieke motivatie van de oprichters om de Nederlanders te wijzen op de gevaren van het nationaal socialisme. Haar fonds was dan ook al vanaf het begin gekenmerkt door een grote betrokkenheid bij het wereldgebeuren.

Archief

Ter beantwoording van deze vraag verrichtte ik in februari 2010 onderzoek in het archief van deze uitgeverij. De collectie is ondergebracht in de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Ik verwachtte correspondentie aan te treffen tussen Jaap van Praag en zijn uitgever over de mogelijkheid tot het uitgeven van zijn manuscript.

Het bij de UvA aanwezige archief beslaat ongeveer de jaren 1940-1980 waarbij het zwaartepunt ligt op de periode 1944-1948 en die van 1969-1972. Het omvat dus ook het jaar waarin het onderhavige boek bij Contact uitkwam (1947).

Het archief bevat 27 archiefdozen en 15 ordners en is grof ontsloten m.b.v. een voorlopige en rudimentaire inventaris. De ordners bevatten voornamelijk uit de jaren zeventig daterende recensies die derhalve voor onze vraagstelling niet relevant waren. Het bestaat uit fondslijsten, financiële stukken, correspondentie en rapportages. Het fonds, wat kennelijk in het bewaard gebleven archief niet verder teruggaat dan tot 1945, beslaat circa 40 kastplanken.

Bevindingen

In dit archief bleek een folder uit 1947 te zitten waarin de publicatie van het boek van Jaap van Praag wordt aangekondigd. In de folder een afbeelding van de cover van “dit indrukwekkend essay”. Verder is de motivatie voor het uitbrengen van het boek vermeld; “de behoefte aan een verantwoorde levensbeschouwing op niet-godsdienstige basis...”. De tekst is voorzien van een uitvoerig citaat uit de inleiding van het boek.

Hierna figureert het werk nog op diverse hierna uitgebrachte fondslijsten. Ik trof helaas geen correspondentie aan tussen de auteur en zijn (beoogde) uitgever.

Chris Blom

Toen ik echter in de tweede kast bij de ‘Overige Papieren’ een doos aantrof met o.m. ‘Reacties op uitnodiging feest Ch. Blom, 1976’, ging mij dadelijk een licht op. Ik kende de naam Chris Blom (1905-1995) namelijk al heel goed uit mijn inventariserend onderzoek naar de vooroorlogse pacifistische jeugdbeweging Jongeren Vredes Actie (JVA) en aanverwante bewegingen en tijdschriften waar hij en Jaap van Praag (1911-1981) persoonlijk en in verschillende functies (zeer) nauw bij betrokken waren. Niet verwonderlijk was het dan ook dat zich in de ‘Hangmap Bakker’ stukken met betrekking tot de Nederlandsche Bond van Abtinent Studeerenden (NBAS) bevonden, een oorspronkelijk blauwe beweging in het interbellum voor de jongere jeugd waarbinnen ze elkaar in ieder geval al moeten zijn tegengekomen. Een van de weinige

bewegingen overigens waarin Van Praag (nog) niet zo'n centrale rol speelde. Van Praag was pas op zijn 17^e lid geworden. Dit i.o.v. Chris Blom die zich o.m. in de kolommen van het verenigingsorgaan *Jonge Kracht* vanaf 1926 flink roerde in de discussie over de toekomst van de NBAS en hierin pleitte voor een sterke, vooral maatschappelijk gerichte, verruiming van haar jeugdidealisme.

Na deze tijd moeten ze in diverse organen en organisaties van de (vrije) jeugdbeweging veelvuldig en intensief contact met elkaar hebben gehad. Zo richtte Blom in juli 1927 het typisch jeugd idealistisch tijdschrift *De Jonge Gids* op die gericht was op de gehele jeugdbeweging van die tijd. Het doel was om meer eenheid en samenwerking tussen de jeugdorganisaties tot stand te brengen. Blom was, samen met Kees Zijlstra als administrateur, in de begintijd zelfs als enige, de (hoofd)redactie. In latere jaren maakten ook Jan Brandt Corstius en Jaap van Praag deel uit van de redactie. Laatstgenoemde werd overigens pas in 1933 - het laatste verschijningsjaar van het blad - opgenomen in de redactie. Van Praag droeg (voor een deel als co-auteur) vanaf januari 1932 ongeveer twintigtal artikelen aan het tijdschrift bij.

Jongeren Vredesactie

De periodiek werd overigens organisatorisch gedragen door de, er nauw mee gelieerde, NBAS en de JVA, die er in 1928 ook een eigen 'Mededeelingskatern' in had. In 1929 richtte de JVA haar eigen verenigingsorgaan *Vredesstrijd* op. Van laatstgenoemde vereniging was Van Praag sinds 1933 actief lid, respectievelijk voorzitter, prominent spreker en propagandist. Ook Chris Blom was JVA-er, maar had kennelijk niet zo'n centrale rol als Van Praag.

Voorzitter Jaap van Praag spreekt tijdens een bijeenkomst van de JVA (jaren '30). Bron: collectie HHC.

Verder bestonden er nauwe verbanden tussen de JVA en de door *De Jonge Gids* vanaf 1931 georganiseerde *Mobilisatie voor de Vrede*. De doelstelling was volgens Blom rationalisatie van de

vredespropaganda. De JVA liet maandelijks een bevattelijk en pakkend vredespamflet in de grote steden verspreiden en groeide zo uit tot een grote landelijke beweging. Chris Blom verzorgde het manifest van de JVA en was één van de drie leden van het leidinggevend driemanschap.

In 1934 ging *De jonge Gids* op in de onafhankelijke en kritisch (jong-)socialistisch en antimilitaristisch tijdschrift *Het Fundament: Onafhankelijk tijdschrift voor politiek, economie, cultuur en literatuur*. Ook hiervan werd Chris Blom de eerste redacteur, met naast zich W. Cordan en J. van Garderen.

Uitgeverij Contact

Na zijn ontmoeting in het voorjaar van 1934 met uitgever Gilles Pieter de Neve uit Den Haag werd Chris Blom door De Neve aangezocht om t.z.t. zijn compagnon te worden. De Neve was eigenaar/firmant van Uitgeverij Contact te Amsterdam. *De Jonge Gids*, later *Het Fundament*, werd dat jaar bij Contact ondergebracht.

Het *Fundament* wilde een platform voor jonge (linkse) intellectuelen en studenten zijn, en onderhield nauwe betrekkingen met de JVA en haar orgaan *Vredesstrijd*. Al vanaf aflevering drie van de eerste jaargang staat van Praag - vanaf nummer negen overigens alleen onder zijn schuilnamen - vermeld als (vaste) medewerker van *Het Fundament*.

Vanaf 1935 (vanaf nummer zes) tot eind 1938 maakte Jaap van Praag, onder zijn pseudoniem Erik Martens, als redactiesecretaris deel uit van de redactie van *Het Fundament*. Kennelijk was hij Blom opgevolgd. Ook andere JVA leden traden hierna tot de redactie toe, onder wie de medeoprichter van *Het Fundament*, Gerard Nederhorst en JVA coryfee Hein van Wijk. Van Praag bracht in dit blad al in 1934 de idee van het JVA-plan van de 'pacifistische volksverdediging' naar voren, en publiceerde er tot in 1940, dit vaak samen met Brandt Corstius, meer dan twintig artikelen in.

Na 1945

Na de oorlog werd Chris Blom directeur en firmant van Uitgeverij Contact. Op 1 juli 1975 nam hij na 40 jaar in het boekenvak en bij Contact werkzaam te zijn geweest afscheid van 'zijn' uitgeverij. In het archief bevindt zich een brief de dato september 1975 met de aanhef 'Beste Chris en Ali', waarin Van Praag, ook namens zijn vrouw Martje, verklaart onmogelijk op enigerlei wijze acte de préséance te hebben kunnen geven bij de afscheidsreceptie op 28 augustus. Hij had de uitnodiging hiervoor pas op 28 augustus zélf ontvangen. Overigens geven Martje en Jaap van Praag in deze brief aan nooit meer wat van hen (Chris en Ali) te hebben gehoord. Was dit een verwijt? Ten slotte vermeldt hij dat hij inmiddels al een jaar heel prettig in Zeist woont en nog van alles om handen te hebben na zijn afreden als lid van Gedeputeerde Staten.

Conclusie

Al geeft het archief hier niet expliciet uitsluitsel over, het is volgens mij evident dat Jaap van Praag zijn boek wilde laten uitgeven door een uitgeverij waarvan hij de directeur kende en vertrouwde. Iemand die hij al kende uit de vele acties en activiteiten van de vredes- en jeugdbeweging in het Interbellum. Die man was Chris Blom van Uitgeverij Contact. Dit gold blijkbaar voordien óók al voor zijn dissertatie *Henriëtte Roland Holst: wezen en werk*, dat in 1946 bij Contact uitkwam.